

K R O N I K A

Jubileusz Profesora Mieczysława Basaja

Profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego Mieczysław Basaj należy do wybitnych uczonych-slawistów, a przede wszystkim bohemistów-językoznawców. Urodził się 6 lutego 1932 roku w Jarosławcu (dawne województwo zamojskie). W latach 1951–1955 studiował bohemistykę na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie uzyskał tytuł magistra filologii słowiańskiej (specjalność: bohemistyczna). Jego głównym nauczycielem był najwybitniejszy powojenny slawista Zdzisław Stieber.

Pracę zawodową rozpoczął w 1956 roku jako lektor języka polskiego na Uniwersytecie im. Karola IV w Pradze. W byłej Czechosłowacji przebywał do 1957 roku, kiedy powrócił do Warszawy i pracował w Instytucie Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych uzyskał w 1965 roku na podstawie rozprawy pt. *Bohemizmy w języku pism Marcina Krowickiego*. Osiem lat później habilitował się na podstawie książki *Morfologia i składnia liczebnika w języku czeskim do XVI wieku*. Uwieńczeniem sukcesów zawodowych Mieczysława Basaja były nominacje profesorskie, jakie otrzymał: najpierw w 1986 roku został profesorem nadzwyczajnym, a w roku 1993 mianowano go profesorem zwyczajnym.

Dorobek Profesora jest znaczący, obejmuje bowiem blisko 200 publikacji. Są to głównie artykuły, rozprawy i recenzje, w tym kilka książek, dwie monografie, jeden podręcznik oraz dwa słowniki. Jego zainteresowania naukowo-badawcze koncentrują się wokół problematyki slawistycznej i dotyczą: zapożyczeń czeskich w języku polskim, rozwoju liczebnika w językach słowiańskich, kształtowania się słowiańskich języków literackich, historii badań nad językami słowiańskimi oraz frazeologii.

W pierwszym okresie pracy naukowej głównym tematem zainteresowań naukowych Profesora były wzajemne kontakty języków słowiańskich. Wśród opublikowanych prac znajdują się m.in. monograficzne artykuły opisujące bohemizmy w utworach B. Georgevichiusa i w tzw. *Zielniku Familiarza*, a przede wszystkim obszerna rozprawa pt. *Bohemizmy w języku pism Marcina Krowickiego* z 1966 roku. Studia te wchodzą w zakres szeroko zakrojonego badania wpływów czeskich na polszczyznę i dotyczą zagadnień bardzo ważnych dla jej historii.

Niejako poszerzeniem tych podstawowych badań jest kilka artykułów na temat kontaktów polsko-(czesko-)ruskich, z których *Stan i perspektywy badań nad wpływami polskimi na język rosyjski* stanowi próbę zestawienia polskich pożyczek leksykalnych.

Z zaprezentowanych tu prac Profesora M. Basaja wypłynął pomysł sporządzenia słownika bohemizmów w języku staropolskim. Wspólnie z udziałem Profesora Janusza Siatkowskiego ukazywał się w odcinkach od roku 1964 do 1979 pt. *Przegląd wyrazów uważanych w literaturze naukowej za bohemizmy*.

Zainteresowania Profesora stopniowo ewoluowały w kierunku badań nad rozwojem liczebnika słowiańskiego. Świadczą o tym liczne publikacje, dotyczące frazeologizmów liczebnikowych w języku czeskim i polskim, a także tendencji rozwojowych liczebników słowiańskich z pozycji składniowej. Owocem tych zainteresowań stała się rozprawa habilitacyjna zatytułowana *Morfologia i składnia liczebnika w języku czeskim do końca XVI wieku*, która jak dotąd jest jedyną w językoznawstwie rozprawą poświęconą czeskiemu liczebnikowi. Stanowi również gruntowne opracowanie całego działu gramatyki historycznej języka czeskiego. Daje ona bowiem bardzo bogato udokumentowany obraz rozwoju morfologii i składni czeskiego liczebnika od czasu pojawienia się pierwszych wielkich tekstów czeskich do czasu kłęski pod Białą Górą.

Obok przedstawionych tu zainteresowań badawczych Profesor równocześnie rozpoczął badania w zakresie kształtowania się słowiańskich języków literackich. Problematyki tej dotyczą m. in. artykuły, które stanowią zamknięty krąg tematyczny, np.: *Patriotische Phantasien eines Slaven* (1983), *O projektach pisma dla lingua slavica* (1985), *Językowa strona słowiańskiej idei Słowian* (1984). Swoje badania rozszerzył o problematykę historii Słowianoznawstwa. Wyrazem tych zainteresowań są artykuły poświęcone gramatykom Kopczyńskiego i Siemiginowskiego, jak również zorganizowanie międzynarodowej konferencji poświęconej prekursorom słowiańskiego językoznawstwa porównawczego. Pokłosiem tej konferencji jest tom studiów wydanych w Ossolineum.

Do publikacji zamykających studia nad historią języków słowiańskich możemy zaliczyć: *Językowe aspekty świadomości słowiańskiej*, *Formy rozkazu i zakazu w kilku najstarszych słoweńskich, słowackich, polskich i czeskich wersjach Dekalogu* (wspólnie z H. Orzechowską).

W swoich publikacjach Mieczysław Basaj wskazuje na przejawy poczucia pokrewieństwa językowego i plemiennego u Słowian na początku XV wieku ze stanowiska języka cerkiewnosłowiańskiego. Spośród artykułów historycznych na uwagę zasługują omawiające problematykę Skandynawską w pracach Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Towarzystwa, które w okresie trudnej sytuacji w kraju usiłowało rozwijać kontakty z duńskimi i szwedzkimi uczonymi.

Niektóre prace o charakterze synchronicznym przedstawiają ogólne założenia badań konfrontatywnych języków bardzo do siebie zbliżonych (*O badaniach konfrontatywnych języków słowiańskich* 1976, *Cele i możliwości badań konfrontatywnych języków słowiańskich* 1978).

Kolejną ulubioną dziedziną badawczą Profesora jest frazeologia. Jego osiągnięcia na tym polu badawczym są znaczące. Po powołaniu Komisji Frazeologicznej zorganizował kilka konferencji, w tym dwie międzynarodowe, oraz wy-

dał 6 tomów studiów z zakresu frazeologii polskiej i słowiańskiej. Uwieńczeniem jego badań nad frazeologią słowiańską było wydanie w 1981 roku *Słownika frazeologicznego czesko-polskiego*, opracowanego również przy udziale D. Rytel.

Poza artykułami na temat ekwiwalencji przekładu związków frazeologicznych Mieczysław Basaj opracował również w formie artykułów status jednostki frazeologicznej w słowniku oraz założenia słownika frazeologicznego czesko-polskiego. Podejmował problem występowania identycznych związków frazeologicznych w różnych, nawet bardzo odległych strukturalnie językach.

Tematyka frazeologiczna obecna jest w najnowszych artykułach Profesora (*Najstarsza warstwa frazeologii słowiańskiej*, *O frazeologii w teaurusie Wacława Jana Rosy*, *Najnowsza polska frazeologia na łamach Życia Warszawy*) opublikowanych w roku 2000 i 2001 m.in. w wydawnictwie Uniwersytetu Jagiellońskiego czy w warszawskim wydawnictwie Energeia.

Pod redakcją Profesora wyszedł także w 1986 roku tom studiów pt. *Typy opisów gramatycznych języka*, będący wyrazem zainteresowań leksykologią i gramatyką w ujęciu konfrontatywnym. Ponadto spośród dotychczasowych opracowań leksykograficznych w dorobku Profesora znajduje się również *Słownik czesko-polski* (opracowany wspólnie z J. Siatkowskim), który wyróżnia się zestawem wzorów paradygmatycznych oraz dokładnym sygnalizowaniem różnic walencji czasowników czeskich i polskich.

Profesor Mieczysław Basaj zasłynął nie tylko jako uczony, autor szeregu publikacji naukowych, monografii czy książek, ale także jako redaktor bądź współredaktor serii wydawniczych, takich jak: „Prace Slawistyczne”, „Monografie Slawistyczne”, „Slavica”, „Z Problemów Frazeologii Polskiej i Słowiańskiej”. Pełnił również funkcję redaktora „Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” oraz „Biuletynu Slawistycznego”. Jego działalność redakcyjna, a także menadżerska (Dyrektor Instytutu Słowianoznawstwa PAN), przyczyniła się do rozkwitu slawistyki.

Profesor Basaj piastuje również liczne funkcje. Jest członkiem Komisji Frazeologicznej oraz Komisji Historii Slawistyki przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów. Pełni zaszczytne stanowisko wiceprezydenta Międzynarodowej Asocjacji Badania i Upowszechniania Kultur Słowiańskich pod auspicjami UNESCO. W latach siedemdziesiątych pełnił także funkcję Kierownika Pracowni Języka Czeskiego i Słowackiego w Instytucie Słowianoznawstwa PAN w Warszawie. Był też sekretarzem naukowym Komitetu Słowianoznawstwa, a później do roku 1993, jak już wspominaliśmy, Dyrektorem Instytutu Słowianoznawstwa PAN. Od 1993 roku jest kierownikiem Zakładu Historii Języków Słowiańskich w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu, jak również zasiada w Radzie Naukowej Instytutu.

Uczestniczył w licznych konferencjach krajowych i zagranicznych, w tym m.in. we wszystkich międzynarodowych kongresach slawistycznych począwszy od 1968 roku.

Oprócz osiągnięć naukowych Profesor Mieczysław Basaj jest również bardzo dobrym pedagogiem. W latach 1974–1978 prowadził wykłady z gramatyki historycznej, gramatyki opisowej języka czeskiego, a także z gramatyki porównawczej języków słowiańskich dla studentów slawistyki w Zakładzie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Natomiast w ramach seminarium magisterskiego na temat stosunków językowych polsko-ruskich, prowadzonych w latach 1978–1980 w Instytucie Filologii Rosyjskiej WSP w Kielcach, powstało wiele prac magisterskich.

W Instytucie Słowianoznawstwa kierował pracami doktorskimi. W uznaniu zasług otrzymał nagrodę Rektora I stopnia Uniwersytetu Warszawskiego, a także Medal XXV-lecia PAN w uznaniu zasług dla rozwoju nauki polskiej.

Od 1993 roku Mieczysław Basaj pracuje na stanowisku profesora zwyczajnego w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego, kierując Zakładem Historii Języków Słowiańskich, a także prowadząc seminaria magisterskie i licencjackie ze studentami bohemistyki i słowacystyki. Pod jego kierunkiem powstało wiele prac magisterskich i licencjackich.

Profesor Mieczysław Basaj jest nie tylko wybitnym uczonym, historykiem-slawistą, ale także opiekunem studentów i pracowników. Był również moim promotorem rozprawy doktorskiej. Od obrony doktoratu mam przyjemność współpracować z Profesorem Mieczysławem Basajem w Instytucie Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego.

Mariola Szymczak, Sosnowiec

Jubileusz 75-lecia Karla Olivy

15 stycznia 2002 r. Karel Oliva obchodził 75 rocznicę urodzin. Czeski leksykograf i onomasta pracował w Instytucie Słowianoznawstwa i Instytucie Języka Czeskiego Czeskiej Akademii Nauk. Obecnie znajduje się na emeryturze, ale nie zaprzestał pracy naukowej i organizacyjnej¹. Obecnie wychodzi drugie wydanie (rozszerzone) *Słownika polsko-czeskiego*, którego opracowaniu poświęcił wiele lat pracy. Ponadto dalej udziela się w pracach Komitetu Organizacyjnego Olimpiady Języka Czeskiego. Jednak jego praca ma cechy politycznie uciskanego pracownika naukowego. W roku 1971 bowiem musiał opuścić Instytut i nie mógł pracować w żadnym ośrodku badawczo-naukowym, dopiero po 1984 r. wrócił do pracowni leksykograficznej CzAN i poświęcił się rozpoczętym wcześniej pracom

¹ Jego biografia została opublikowana w numerze 5 czasopisma „Český jazyk a literatura” 1986/1987, s. 234–236.